

SIVISTYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 11/2002 vp

Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 5 päivänä kesäkuuta lähettäessään valtioneuvoston selonteon kotouttamislain toimeenpanosta (VNS 5/2002 vp) valmistelevalle hallintovaliokuntaan samalla määrännyt, että sivistysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- johtaja Mervi Virtanen, työministeriö
- ylitarkastaja Pekka Lampinen ja suunnittelija Mikko Cortés Téllez, opetusministeriö
- ylitarkastaja Anne Hujala, sosiaali- ja terveysministeriö
- opetusneuvos Lasse Hoffman, Opetushallitus
- kirkon maahanmuuttajatyön sihteerin Marja-Liisa Laihia, Kirkkohallitus
- vakuutus päällikkö Kari Koskinen, Kansaneläkelaitos
- johtaja, professori Pirkko Nuolijärvi, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus
- suunnittelupäällikkö Irene Surakka, Espoon kaupunki
- sosiaalityöntekijä Eveliina Paldanius, Ruuskin kunta

- rehtori Antti-Pekka Ihalainen, Jakomäen yläaste, Helsinki
- päällikkö Elina Paloheimo, Yleisradio Oy
- koulutuspoliittinen sihteerin Seija Mutikainen, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- jäsen Larissa Malmberg, Sadko-kerho
- varapuheenjohtaja Eugen Novitsky, Suomalais-venäläisen koulun kannatusyhdistys
- hallituksen puheenjohtaja Okan Daher, Suomen Islam-seurakunta (Suomalainen tataariyhteisö)
- erityisasiantuntija Päivi Rajala, Suomen Kuntaliitto
- suvaitsevaisuuspäällikkö Katja Huotari, Suomen Liikunta ja Urheilu ry
- suunnittelusihteerin Matti Cantell, Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssi ry
- projektikoordinaattori Tuija Nevala, Suomen Pakolaisapu
- puheenjohtaja Marjo Mela, Suomi toisena kielenä -opettajat ry.
- opiskelija Sirwa Farik ja opiskelija Aizhan Nikolova, Diakoniaopisto.

Lisäksi valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon taiteen keskustoimikunnalta ja Vantaan kaupungilta.

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO

Hyväksyessään 1.5.1999 voimaantulleen kotouttamislain eduskunta edellytti, että hallitus seuraa tarkkaan uudistuksen tavoitteiden toteutumista ja lain toimivuutta sekä antaa kolmen vuoden kuluessa lain voimaantulosta uudistusta koskevan selonteon ja ottaa siinä huomioon

muun muassa suoritettujen toimenpiteiden saavutetut tulokset, tarpeelliset kehittämistoimenpiteet ja kotouttamisesta aiheutuneet erilaiset kustannukset ja niiden jakautumisen valtion ja kuntien kesken.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleistä

Sivistysvaliokunta on käsitellyt selontekoa toimialaansa koskevilta osin eli lähinnä koulutusta ja kulttuuria koskevilta osin.

Laissa maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta korostetaan erityisesti työ- ja sosiaalitoimen piiriin kuuluvia toimenpiteitä. Koulutusta ja kulttuuria koskevat toimenpiteet mainitaan lain 11 §:n 2 momentissa, jonka mukaan kotoutumissuunnitelmassa voidaan sopia koulutusta koskevista toimenpiteistä kotoutumisen edistämiseksi. Myöskään kotouttamisohjelman laatimista koskevan lain 7 § ei mainitse erikseen opetusviranomaisia. Selonteon mukaan kuntiin tehty kysely kotouttamislain toimeenpanosta osoittaa, että yhteistyö paikallistasolla eri viranomaisten kesken ei kaikissa kunnissa ole riittävän tehokasta. Yhteistyötä voi tehostaa niin kuntien sisällä, kuntien välillä kuin myös muiden viranomaisten välillä. Edelleen selonteon mukaan suurimmassa osassa kuntia vastuu kotouttamisohjelmien valmistelusta on keskitetty sosiaalitoimeen. Selonteossa todetaan, että sosiaalitoimen ohella esimerkiksi opetushallinnon osuus ja sitoutuminen suunnitelmiin on tarpeen. Sivistysvaliokunta on kuitenkin asiaa käsitellessään todennut, että koulutusta koskevat asiat ovat aivan keskeisessä asemassa maahanmuuttajien kotouttamisen onnistumisessa.

Selonteon mukaan kotouttamislain toimeenpanossa on suuria eroavaisuuksia kuntien välillä. Kuntien kotouttamisohjelmat eroavat keskenään huomattavasti, mikä osin johtuu myös kun-

tien erilaisista tarpeista muun muassa maahanmuuttajien määrän vuoksi. Selonteossa todetaan, että kotouttamisohjelmissa tavoitteet on sinänsä määritelty hyvin, mutta ne ovat useimmiten jääneet hyvin yleiselle tasolle. Esimerkkinä mainitaan, että ohjelmissa ei useinkaan ole suunniteltu esimerkiksi toimenpiteitä koulutuksen järjestämiseksi, minkä tahon kanssa tehdään yhteistyötä, miten määritellään kohderyhmä ja koulutuksen sisältö tai kuka vastaa koulutuksen järjestämisestä ja minkälaisia voimavaroja siihen kohdennetaan. Erityisesti silloin, kun on kysymys maahanmuuttajan tietojen ja taitojen lisäämisestä, olisi hyvä asettaa konkreettisempia tavoitteita.

Selonteon maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämislinjauksia koskevassa osassa hallitus toteaa, että kunnan ja työhallinnon viranomaisten toimivaltaa ja viranomaisten välistä yhteistyötä koskevia säännöksiä tarkennetaan kotouttamislaissa. Sivistysvaliokunnan mielestä säännöksissä tulee nykyistä vahvemmin ilmetä opetusviranomaisten rooli niin kunnan sisällä kuin aluetasolla. Valiokunta esittää hallintovaliokunnalle, että kotouttamislakiin otetaan nimenomainen velvoite yhteistyöstä opetusviranomaisten kanssa. Kotouttamisen onnistuminen ja koulutusta koskevien asioiden järjestäminen edellyttävät myös valtion viranomaisten tiiviimpää yhteistyötä. Erityisesti opetusministeriön ja työministeriön tavoitteellinen työskentely kotouttamisen onnistumiseksi kuntatasolla vaatii lisätoimia.

Sivistysvaliokunta korostaa, että maahanmuuttajille tarpeellista oppi- ja muuta materiaa-

lia tulee eri tahojen yhteistyönä tuottaa sähköisiin verkkoihin.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on tullut selkeästi esille myös, että mahdollisuus kotoutumissuunnitelmaan tulisi olla monissa tapauksissa myös kotouttamislain 10 §:n 2 momentin salliman kolmen vuoden jälkeen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että maahanmuuttajat pääsevät heti kielikoulutukseen ja nuoret maahanmuuttajat samalla myös muuhun koulutukseen.

Oman äidinkielen merkitys

Valiokunta korostaa lasten oikeuksien sopimuksen 30 artiklassa todettua siitä, että etniseen, uskonnolliseen tai kielelliseen vähemmistöön kuululla lapsella on oikeus nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan ja käyttää omaa kieltään. Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista kiinnitetään erityistä huomiota lapsen oikeuteen omaan äidinkieleen- sä ja kulttuuriinsa.

Suomen tai ruotsin kielen opetuksen ja maahanmuuttajan oman äidinkielen opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle mahdollisimman hyvin toimiva kaksikielisyys. Maahanmuuttajille annetaan perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa tukiopetusta eri oppiaineissa, myös oppilaan omassa äidinkielessä. Opetusministeriö on esittänyt yhtenä vaihtoehtona maahanmuuttajien oman äidinkielen opetuksen kehittämiseksi opetustuntimäärien lisäämistä. Ministeriö on kuitenkin todennut, että maahanmuuttajaoppilaiden kokonaistuntimäärä voisi tällöin kohtuuttomasti paisua.

Pienten kieliryhmien äidinkielen opetus voi tapahtua yhteistyössä naapurikoulun tai -kunnan kanssa, kuitenkin niin, ettei maahanmuuttajaperhe joudu maksamaan peruskoululaisten matkakustannuksia koulusta toiseen.

Maahanmuuttaja voi opiskella perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa suomea tai ruotsia toisena kielenä. Valiokunta korostaa sitä, että onnistuneen suomen tai ruotsin kielen omaksumisen edellytyksenä on, että oppilas hallitsee äidinkieltään hyvin.

Valiokunta korostaa sitä, että maahanmuuttajien oman äidinkielen opetuksen kehittäminen on keskeistä, jotta he voivat osallistua yhteiskuntaan ja työhön.

Lasten ja nuorten koulutus

Selonteossa on käsitelty muun muassa esi- ja perusopetuksen, ammatillisen opetuksen, tukiopetuksen sekä suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetuksen ja oman äidinkielen opetuksen tilannetta. Tilannetta arvioidaan siten, että maahanmuuttajalasten tarpeet eivät näytä kaikissa tilanteissa tulevan tasavertaisesti huomioon otetuiksi viranomaisten toimitissa ja julkisissa palveluissa.

Valiokunta yhtyy hallituksen esittämiin toimenpide-ehdotuksiin.

Valiokunta kiinnittää huomiota murrosiässä olevien maahanmuuttajanuorten tilanteeseen. Kotoutumissuunnitelma tehdään perhekohtaisena alaikäisten lasten osalta. Valiokunnan mielestä nuorten kehitysvaihe ja koulutuksen asianmukainen järjestäminen edellyttävät, että myös alaikäisille nuorille, esimerkiksi 15-vuotiaille ja sitä vanhemmille, tehdään oma kotoutumissuunnitelma, jolloin nuoren yksilölliset koulutustarpeet voidaan huomioida nykyistä paremmin.

Perusopetuslain 1 §:n mukaan perusopetuksen yhteydessä voidaan järjestää maahanmuuttajille erityistä perusopetukseen valmistavaa opetusta. Valmistavan opetuksen tavoitteena on antaa 6-vuotiaille ja oppivelvollisuusikäisille maahanmuuttajille tarvittavat valmiudet perusopetukseen siirtymistä varten. Lisäksi tavoitteena on edistää maahanmuuttajalasten ja -nuorten tasapainoista kehittymistä ja integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä edistää heidän oman äidinkielen hallintaansa ja kulttuurin tuntemustaan. Perusopetuslain 9 §:n mukaan valmistavan opetuksen laajuus vastaa puolen vuoden oppimäärää. Perusopetusasetuksen 3 §:n mukaan valmistavaa opetusta annetaan 6—10-vuotiaille vähintään 450 ja tätä vanhemmille 500 tuntia. Opetuksen järjestäjä päättää tarkemmin, miten opetus järjestetään. Perusopetuslain 5 §:n mukaan kunta voi järjestää valmistavaa opetusta harkintansa mukaan. Opetuksen järjestämiseen myönnetään valtionosuutta osana opetus- ja

kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmää. Valiokunnan mielestä olisi tarkoituksenmukaista laajentaa valmistavan opetuksen määrää vastaamaan yhden vuoden oppimäärää.

Valtionavustukset maahanmuuttajaoppilaiden ja -opiskelijoiden tukiopetukseen ja oman äidinkielen opetukseen myönnetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 42 §:n 2 momentin perusteella. Määrärahan suuruus vuonna 2002 maahanmuuttajien koulutusavustuksiin on 4 204 698 euroa. Vuodelle 2003 määrärahaa ei ole ehdotettu korotettavaksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että erilaisten kuntien asema huomioidaan myös taloudellisesti kotouttamislain onnistumisen takaamiseksi. Esimerkiksi vuosittain lisääntyvät maahanmuuttajien opetustarpeet vaativat riittävät voimavarat.

Valiokunta katsoo, että ensisijaisesti tulee kehittää yleistä koulutusjärjestelmää siten, että opetuksessa otetaan huomioon maahanmuuttajalasten ja -nuorten erityistarpeet. Erityisesti tulee panostaa maahanmuuttajaoppilaiden riittävään suomen tai ruotsin kielen taitoon, joka luo pohjan suomalaisessa yhteiskunnassa selviytymiselle ja myöhemmille opinnoille. Edelleen valiokunta korostaa edellä äidinkielen säilyttämisestä ja opettamisesta todettua.

Valiokunta yhtyy myös opetusministeriön näkemyskseen siitä, että suvaitsevaisuutta ja myönteistä suhtautumista eri kulttuureihin tulee korostaa osana kaikkea opetusta. Valiokunta viittaa myös etnisten suhteiden neuvottelukunnan ETNON näkemyskseen siitä, että todellisen monikulttuurisuuden juurruttaminen yhteiskuntaan ja suvaitsevaisuuden edistäminen edellyttävät uusia lähestymistapoja ja muuntautumiskykyä, jotta yhä uusia ryhmiä pystytään tavoittamaan. Eriytyisen tärkeää on jakaa tietoa eri kulttuureista lapsille, nuorille ja kasvatusalan ammattilaisille, joiden positiiviset kokemukset voivat innostaa myös vanhemmat mukaan esimerkiksi kansainvälisten kohtauspaikkojen toimintaan. Viranomaisten tulisiikin tarjota aktiivisesti positiivista tietoa vähemmistökulttuureista. Vähemmistö- ja ihmisoikeuskysymykset tulee sisällyttää järjestelmällisesti osaksi opettajien perus- ja täydennyskoulutusta.

Opetushallitus on tuottanut viime vuosina maahanmuuttajille tarkoitettua oppimateriaalia. Selonteon mukaan oppimateriaalitilanne on kuitenkin vahvasti puutteellinen. Valiokunta pitääkin välttämättömänä panostaa nykyistä enemmän oppimateriaalin tuottamiseen.

Aikuisten maahanmuuttajien koulutus

Vaikka kotouttamislaissa ei koulutuksen merkitys korostukaan, selonteossa todetaan, että koulutus on keskeinen maahanmuuttajien kotoutumiseen vaikuttava alue ja tärkein yksittäinen työllistymiseen vaikuttava tekijä. Maahanmuuttajien koulutuksen tavoitteena on antaa heille valmiuksia toimia tasavertaisina jäseninä suomalaisessa yhteiskunnassa sekä pitää yllä omaa kulttuuri-identiteettiään. Heille pyritään turvaamaan suomalaisten kanssa tasa-arvoinen asema koulutuspalvelujen ja opintososiaalisten etujen käyttäjinä. Aikuisten maahanmuuttajien työelämässä tarvitsema koulutus, jatkokoulutus sekä ammattitaidon ylläpitäminen pyritään selonteon mukaan turvaamaan. Tavoitteena on, että ulkomailla suoritettut tutkinnot ja opinnot sekä työkokemus ovat pohjana koulutuksen suunnittelulle ja täydentämiselle Suomessa.

Opetushallitus on antanut aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksesta suosituksen, jonka mukaan kotoutumiskoulutuksen laajuus voi vaihdella 37—56 opintoviikon välillä. Koulutuksen pääpaino on suomen tai ruotsin kielen opinnoissa, ja lisäksi opintoihin sisältyy arjen taitojen ja elämän hallinnan, yhteiskuntatietouden, kulttuurin tuntemuksen sekä opiskelu- ja työelämävalmiuksien opintoja ja valinnaisia opintoja. Lisäksi opintoihin voi sisältyä tarvittaessa luku- ja kirjoitustaidon opintoja. Valiokunta katsoo, että suositus antaa mahdollisuuden koulutuksen rakentamiseen joustavasti kunkin maahanmuuttajan yksilöllisten lähtökohtien ja koulutustarpeiden pohjalta. Eri toimenpitein tulee pyrkiä varmistamaan, että näin myös käytännössä tapahtuu. Koulutuksen rahoitus tulee järjestää siten, että se antaa mahdollisuuden koulutuksen pitkäjänteiseen ja suunnitelmalliseen toteuttamiseen. Valiokunta painottaa, että huo-

miota on kiinnitettävä erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien maahanmuuttajanaisten, varsinkin kotiäitien, mahdollisuuksiin osallistua kielikoulutukseen.

Opetusministeriö on maahanmuuttopoliittisten linjaustensa (12.11.2001) yhteydessä esittänyt toimenpide-ehdotuksena, että maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen rahoitus siirretään työministeriön hallinnonalalta opetusministeriön hallinnonalalle ja näiden ministeriöiden määräraha-kehyksiin tehdään kotoutumiskoulutuksen vuosikustannuksia vastaavat muutokset. Kotoutumiskoulutuksen rahoitus toteutetaan opetustoimen rahoitusjärjestelmän puitteissa. Lainsäädäntöön tehdään tarvittavat muutokset, jotka mahdollistavat sitovien opetussuunnitelmien perusteiden antamisen kotoutumiskoulutuksesta. Sivistysvaliokunta yhtyy opetusministeriön ehdotukseen määrärahojen siirtämisestä.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 3 §:n mukaan ammatillista peruskoulutusta varten voidaan järjestää maahanmuuttajanuorille valmistavaa koulutusta. Sen tavoitteena on antaa opiskelijalle kielelliset ja muut tarvittavat valmiudet ammatillisiin opintoihin siirtymistä varten. Koulutuksen laajuus on 20—40 opintoviikkoa.

Hallituksen etnisen syrjinnän ja rasismien vastaisen toimintaohjelman mukaisesti opetusministeriössä on meneillään projekti, joka kannustaa maahanmuuttajanuoria valmentautumaan ja hakeutumaan koulutukseen, josta valmistutaan sellaisille toimialoille, joilla tulee esiintymään kasvavaa työvoiman kysyntää.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että koulutuksen järjestäjä luo maahanmuuttajalle mahdollisuuden joustavasti päästä ammatilliseen koulutukseen. Tämä tarkoittaa sitä, että mahdollisuuksien mukaan maahanmuuttaja voisi aloittaa ammatilliset opinnot myös kesken lukuvuotta.

Kotoutumisen kannalta on hyvä, jos oppilaitokset laativat opetussuunnitelmien perusteiden edellyttämät maahanmuuttajaopetuksen järjestämissuunnitelmat. Oppilaitoksia tulee myös kan-

nustaa toimenpiteisiin maahanmuuttajaopiskelijoiden opintojen keskeyttämisen vähentämiseksi. Tässä voidaan käyttää keinoina muun muassa opinto-ohjausta ja tukihenkilöjärjestelyjä. Tärkeitä ovat myös toimenpiteet, joilla kannustetaan työnantajia ottamaan oppisopimuskoulutukseen nykyistä enemmän maahanmuuttajia.

Valiokunta pitää tärkeänä, että ammatillisessa koulutuksessa maahanmuuttajaopiskelijat ovat samoissa ryhmissä suomalaisten opiskelijoiden kanssa.

Korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien työllistyminen

Selonteon mukaan erityistoimenpiteitä tarvitaan myös korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien työmarkkinoille pääsyn tukemiseen. Heidän työllistymisensä oman ammattialansa työtehtäviin edellyttää useimmiten ammatillisen osaamisen täydentämistä Suomen työmarkkinoille sopivaksi.

Koulutusta vastaaviin tehtäviin pääsyä saat- taan vaikeuttaa myös lähtömaasta hankitun tutkin- non vertailtavuuden tai tunnustamisen puu- tuminen. Valiokunnan saaman selvityksen mu- kaan eri maissa suoritettujen tutkintojen vertail- tavuutta vaikeuttaa kulttuuristen erojen lisäksi erityisesti se, että tutkintojen sisällöt ja myös tiedon tasot poikkeavat suurestikin eri maissa suoritetuissa tutkinnoissa.

Valiokunta pitää tarpeellisena sitä, että ulko- mailla saadun koulutuksen hyödyntämistä tehos- tetaan. Pyrkimyksenä tulee olla järjestää maa- hanmuuttajille suunnattua täydennyskoulutusta niin, että he voivat hankkia Suomessa ammatin- harjoittamiseen tarvittavan kelpoisuuden.

Opettajankoulutus

Selonteon mukaan opettajien peruskoulutuk- seen ovat eri opettajankoulutuslaitokset sisällyt- täneet monikulttuuriseen yhteiskuntaan ja kou- luun suuntautuvia oppisisältöjä hyvin vaihtelevasti. Joissain yksiköissä noudatetaan ns. läpäi- syperiaatetta, kun taas joissain on tarjolla erillis- kursseja ja eräissä yksiköissä koulutus on vasta aluillaan. Valiokunta pitää välttämättömänä, että

opettajien peruskoulutukseen sisällytetään kaikille yhteinen maahanmuuttajia, heidän kulttuuriaan sekä etnisiä suhteita ja ihmisoikeuksia käsittelevä opintokokonaisuus. Opettajankoulutusta kehitettäessä tulee ottaa huomioon maahanmuuttajaopettajaksi erikoistuvien tai suuntautuvien opettajien kasvava tarve.

Opintotuki

Opintotukilain mukaan muulle kuin Suomen kansalaiselle myönnetään opintotukea, jos hän on asunut Suomessa pysyväisluonteisesti muussa kuin opiskelutarkoituksessa vähintään kaksi vuotta. Opintotukiasetuksen mukaan opintotukea myönnetään ilman kahden vuoden oleskelueta pakolaisille ja toissijaisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneille sekä heidän perheenjäsenilleen, entisen Neuvostoliiton alueelta tulleille paluumuuttajille sekä alle 18-vuotiaana Suomeen muuttaneille, joiden vanhemmat tai ottovanhemmat asuvat pysyvästi Suomessa. Opintotuella ei ole liittymää kotoutumistukeen, eikä sen saanti edellytä kotoutumissuunnitelmaa. Valtioneuvoston selonteossa todetaan, että opintotukilain mukainen opintotuki soveltuu huonosti maahanmuuttajien omaehtoisten tai ammattiin valmistavien tai vastaavien opintojen aikaiseksi toimeentulon turvaksi. Valiokunta yhtyy ehdotukseen siitä, että opintotuki ja kotoutumistuki yhteensovitetaan niin, että maahanmuuttaja voi opiskella kotoutumistuella ammattikoulussa, suorittaa lukiota tai peruskoulua sekä hankkia täydennyskoulutusta tai jatkokoulutusta.

Kulttuuri

Monikulttuurisuus on maallemme kansallinen voimavara, joka luo uusia ulottuvuuksia sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Yksittäisen maahanmuuttajan kannalta oman kulttuuriperinnön säilyttäminen on rikkaus hänen elämässään. Siten kulttuuriin liittyvät kysymykset ovat myös ensiarvoisen tärkeitä kotouttamisessa.

Maahanmuuttajien kulttuurisista tarpeista tulee huolehtia lisäämällä vähemmistökulttuurien tukemiseen tarkoitettuja määrärahoja ja kehittä-

mällä järjestelmiä etnisiin vähemmistöihin luokiteltuvien ammattitaiteilijoiden ja heidän järjestönsä toiminnan tukemiseksi. Kielen oppimista ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan voidaan edistää myös televisio-ohjelmien avulla, muun muassa lisäämällä monikulttuurisia ohjelmia ja suomenkielisten ohjelmien tekstityksellä.

Valiokunta yhtyy opetusministeriön näkemykseen siitä, että vähemmistökulttuuritarpeet tulee ottaa aikaisempaa paremmin huomioon osana kulttuurin ja taiteen tukemisen yleisiä järjestelmiä sekä kulttuuri- ja taidelaitosten toimintaa. Taiteen tukijärjestelmät ja maahanmuuttajataiteilijoiden asema tulee kehittää sellaisiksi, että ne ottavat huomioon maahanmuuttajien erityisolosuhteet.

Selonteossa ei käsitellä uskonnollisten ja elämäntarkoituksellisten kysymysten merkitystä maahanmuuttajien kotoutumisessa. Huomiota on kuitenkin kiinnitettävä siihen, että monilla niillä alueilla ja monissa yhteiskunnissa, joista maahanmuuttajat tulevat, uskonnolla on huomattavasti syvempi ja yleisesti tunnustetumpi sekä merkityksellisempi rooli kuin suomalaisessa yhteiskunnassa. Se ilmenee maahanmuuttajien arkipäivän elämässä kokonaisvaltaisena ja integroituneena elämän kaikille alueille. Osa maahanmuuttajista ei aktiivisesti harjoita uskontoaan, mutta se merkitsee heille lähinnä kulttuuriseen identiteettiin olennaisesti kuuluvaa osaa. Uskonnollisilla yhteisöillä on maahanmuuttajille erityinen merkitys senkin vuoksi, että nämä ovat usein ensimmäinen kontaktipinta uudessa maassa ja yhdistävä tekijä lähtömaan ja uuden maan välillä. Toiminta yhteisössä vahvistaa maahanmuuttajien identiteettiä, tarjoaa turvallisuutta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sellaisessa tilanteessa, jossa muukalaisuuden kokemus on vahva. Toiminta näissä yhteisöissä tukee myös oman kielen ja kulttuurin ylläpitämistä.

Suomeen muuttaneista yli puolet on uskonnolliselta taustaltaan kristittyjä. Tämä asettaa myös suomalaiset seurakunnat uuteen tilanteeseen. Seurakuntien toiminta monikielistyy alueen väestön tarpeiden mukaisesti ja seurakunnat tukevat ja tekevät yhteistyötä eri yhteisö-

jen kanssa. Valiokunta viittaa esimerkiksi siihen merkittävään työhön, jota ortodoksinen kirkko tekee Kaakkois-Suomessa ja siten osaltaan edistää maahanmuuttajien kotoutumista.

Liikunta ja nuoriso

Kotouttamislain 7 §:n 2 momentin mukaan kotouttamisohjelmaa laadittaessa ja toteutettaessa kuullaan muun muassa kansalaisjärjestöjä. Nuoriso- ja liikuntajärjestöt voivat toiminnallaan merkittävästi tukea maahanmuuttajien kotoutumista. Esimerkiksi liikuntajärjestöt ovat tehneet suvaitsevaisuustyötä vuodesta 1996 lähtien. Tarkoituksena on edistää hyviä etnisiä suhteita ja vähentää rasismia liikunnan keinoin, luoda yhteistyötä maahanmuuttajien ja kantaväestön välille liikunnan avulla sekä lisätä maahanmuuttajien osallistumista liikuntatoimintaan. Liikuntaan osallistuessaan maahanmuuttajalla on mahdollisuus samalla oppia suomalaista kulttuuria ja kieltä, saada paikallisia ystäviä sekä osallistua tasavertaisesti harrastustoimintaan. Samalla pääväestö oppii maahanmuuttajien kulttuureista ja ennakkoluulot vähenevät. Valiokunta pitääkin liikuntajärjestöjen työtä merkittävänä maahanmuuttajien kotouttamisessa.

Valiokunta painottaa sitä, että liikunta on hyvä mahdollisuus erityisesti syrjäytymisvaarassa oleville maahanmuuttajaryhmille, kuten nuorille, kotiaideille ja vanhuksille. Esimerkiksi suunnitellut ryhmät, joissa kotiäidit voivat viedä lapset hoitoon liikunnan ajaksi, ovat tuoneet hyviä tuloksia maahanmuuttajanaisten aktivoimiseksi. Kuntien tulisi tukea tätä toimintaa.

Selonteossa ei mainita järjestöjen osuutta kuntien eri toimialojen tukena kotouttamisohjelman toimeenpanossa. Yhtenä syynä on todennäköisesti se, että järjestöjen toiminnasta ja yhteistyömahdollisuuksista kotoutumista tukevan toiminnan järjestämisessä ei ole riittävästi tietoa.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että maahanmuuttajanuorten parissa tehtävän nuorisotyön sekä nuorisotoiminnan kokeilu- ja kehittämishankkeita tuetaan aikaisempaa voimakkaammin. Tavoitteena tulisi myös olla, että järjestöt ja kunnat palkkaavat maahanmuuttajia liikunta- ja nuoriso-ohjaajan tehtäviin.

Lausunto

Lausuntonaan sivistysvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että hallintovaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

3Helsingissä 21 päivänä marraskuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Suvi Lindén /kok
vpj. Jukka Gustafsson /sd
jäs. Tapio Karjalainen /sd
Tanja Karpela /kesk
Jyrki Katainen /kok
Timo E. Korva /kesk
Irina Krohn /vihr
Markku Markkula /kok

Margareta Pietikäinen /r
Leena Rauhala /kd
Säde Tahvanainen /sd
Irja Tulonen /kok
Unto Valpas /vas
Pia Viitanen /sd
vjäs. Lauri Oinonen /kesk (osittain).

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.